

“Indira ir Indija, Indija ir Indira”

Indiras Gandijas (Gāndhī) dzīve un darbība

Ginta Elksne

Starp ievērojamām Āzijas sievietēm nevar nepieminēt Indiras Gandijas, Indijas izcilas politiķes, vārdu. Lai arī, kā mēs iepriekš redzējām daudzos gadījumos, ģimenes ietekmei ir liela loma, tomēr šoreiz arī sievietes pašas personība kaldināja panākumus, ne tikai uzvārds.

1970.to gadu vidū, ārkātas stāvokļa gados Indijas Kongresa partijas pārstāvis Devs Kants Baruahs (*Dev Kant Baruah*) izveidoja saukli: “**Indira ir Indija, Indija ir Indira**”. Sauklis kļuva populārs, un tas liecina par ietekmi, kādu baudīja Indira Gandija tajā laikā.

Indira Prijadaršinī Gandija (Gāndhī) bija Indijas politiķe no Indijas Nacionālā Kongresa partijas un Indijas premjerministre trīs termiņus pēc kārtas no 1966. līdz 1977. gadam, kā arī ceturto termiņu no 1980. gada līdz nogalināšanai atentātā 1984. gadā. Viņa bija pirmā un pagaidām vienīgā Indijas premjerministre - sieviete.

Indira Prijadaršini Gandija

hindi: (इंदिरा प्रियदर्शिनी गांधी *Indirā Priyadarśinī Gāndhī*)

- Dzimusi 1917.gada
19.novembrī Allahabādā
(Uttarpradešas štats)
- Foto: Džavaharlals Neru
(Nehru), viņa sieva
Kemala un Indira,
1918.gads

Oficiālās biogrāfijas norāda, ka jau divu gadu vecumā Indira iepazinusies ar Mahatmu Gandiju, kurš bieži viesojies Nehru namā; bet 8 gadu vecumā, pēc viņa padoma, organizējusi dzimtajā pilsētā mājas aušanas bērnu apvienību (*aušana kā neatkarības simbols pret britiem; ratiņš arī Indijas karogā kā simbols*); pusaudža gados piedalījies demonstrācijās, bijusi neatkarības cīnītāju kurjers.

Formālu izglītību Indira nav ieguvusi (nav pabeigusi augstskolas, kurās mācījās), taču universitātes vēlāk viņai piešķīra goda doktores grādus. 1934.gadā viņa iestājās Tautas universitātē, ko bija dibinājis Rabindranats Tagore. Pēc mātes nāves 1936.gadā viņa pārtrauca mācības, devās studēt uz Angliju. Oksfordā un Bristolē studēja vadību, vēsturi un antropoloģiju. 1941. gadā atgriezās Indijā un iesaistījās politikā.

Indira dzimusi 1917.gada 19.novembrī Allahabadā (Uttarpradēšas štats), ģimenē, kur aktīvi cīnījās par Indijas neatkarību, vēlāk kļuva Indijas pirmais premjerministrs (1947.). Meitas dzimšanas laikā viņš gan vēl spēra pirmos soļus uz politiskās skatuves; populārāks tolaik bija Indiras vectēvs jurists Motilāls Neru, viens no Indijas Nacionālā kongresa dibinātājiem.

Indira Gandija bija ietekmīgā indiešu politiķa Džavaharlāla Neru meita. Indira auga kā sava enerģiskā tēva un slimīgās mātes vienīgais bērns – bija arī jaunākais brālis, kurš agri miris. Bērnība diezgan vientuļa – tēvs bieži bija projām (politiskā darbība, cietums), māte bieži slimoja, kas noveda pie agrīnas nāves no tuberkulozes; ar tēvu kontakti ierobežoti, vairāk caur vēstulēm, kas vēlāk tika publicētas grāmatā.

Mahātma Gandijs un Indira

- 1924./ un 30.-tie gadi
- Foto lejā: Indira pie Mahātmas, kurš badojas, 1924.g. Ģērbusies vienkāršās, Indijā ražotās, nevis no Lielbritānijas ievestās, drānās, kuru valkāšana arī bija nepretošanās kustības daļa.

1930.tajos gados iepazinās ar parsu (irāņu izcelsmes indieši, zoroastrisms) izcelsmes neatkarības kustības dalībnieku Ferouzu Gandiju (dzimis kā *Feroze Jehangir Ghandy*), uzvārdu mainīja 1930.gadā, pēc pievienošanās Indijas neatkarības kustībai. Satiekas 1930.g., demonstrācijā; pirmoreiz bildina 1933., bet ģimene atsaka – Indirai tikai 16 gadu. Apprecējās 1942.g., pēc Hindu rituāliem. Laulība bija pretrunā ar kastu un reliģiskajām barjerām, jo starpkastu laulības hindu sabiedrībā uzskatīja par zaimošanu pret seniem likumiem un paražām. Indira pieņēma vīra uzvārdu, bet viņi nebija nekādos rados ar Mahatmu (Mohandasu Karamčandu) Gandiju.

Kā norāda V.Ivbulis (grāmata: "*Pagātne un tagadne neakarīgajā Indijā...*"), tēvs negribīgi piekritis meitas laulībām un tikai pēc tam, kad tās atbalstījis Mahātma. Indiras tēvs un vectēvs Motilāls Nehru (miris 1930.g.) nebija hindu fundamentālisti, taču meitas laulības ar cilvēku, kurš nebija hindu, doktrināli sagrava viņu dzimtas augsto brahmaņu kastu. Šis notikums Neru ģimenei vismaz ārēji neradīja grūtības, bet vienkāršiem cilvēkiem tas nozīmētu pilnīgu izstumšanu pat no vistuvāko radu loka, par kastu nemaz nerunājot.

Vīrs Ferozs Gandijs (dzimis kā *Feroze Jehangir Ghandy*, nevis *Gandhi*), laulības 1942.g., 2 dēli (Radživs (1944.g.), Sandžejs (1946.g.))

Jau 1942.gadā laulātos arestēja, un Indira bija cietumā līdz 1943.gada maijam. Drīz piedzima 2 dēli: Radživs (1944.gada 20.augusts) un Sandžejs (1946.gada 14.decembris). Bērni auga pie mātes, pastāvīgi dzīvoja vectēva Džavaharlala mājā.

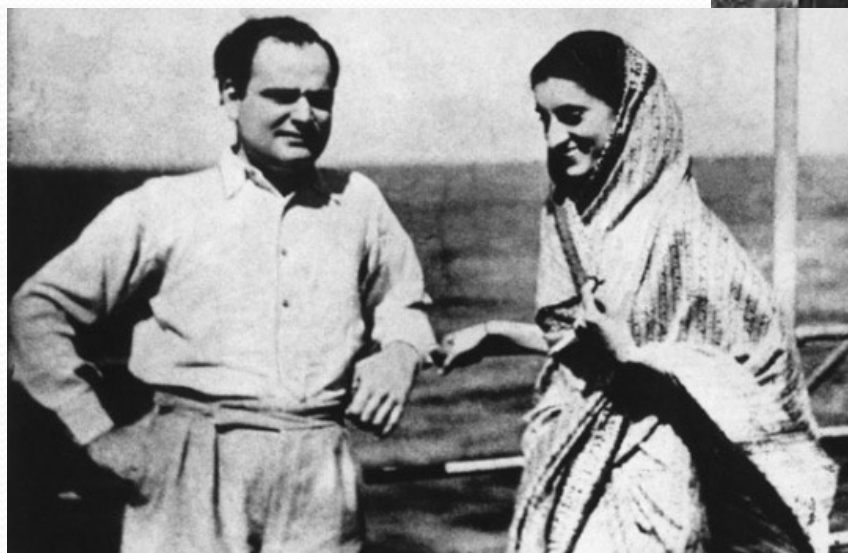
1947.gada 15.augustā tika pasludināta Indijas neatkarība, tika izveidota pirmā nacionālā valdība. Pēc Indijas neatkarības Indira pārcēlās uz Deli pie tēva, kļuva par viņa namamāti, uzņemot neskaitāmus augstus pašmāju un ārzemju viesus; pavadīja tēvu ārzemju braucienos, gūstot pieredzi. Indira kļuva par tēva – premjerministra – personīgo sekretāru, neoficiāli veica tēva palīga pienākumus. Pati vēl turējās ēnā, guva pieredzi. Nopietna politiska darbība sākās pēc 1947.gada 15.augusta reliģisko nemieru dalībnieku samierināšanas (*pēc Indijas/ Pakistānas izveidošanās izcēlās lieli hinduistu/ musulmaņu nemieri; milzīgi upuri*).

Indira Gandija par šo laiku: *"Jūs zināt, vajadzēja daudzas dienas staigāt šurpu turpu no vienas mājas uz otru, lai pārliecinātu piecus vienas reliģijas cilvēkus satikties ar pieciem otras reliģijas pārstāvjiem."*

1959.-60. Indira bija Indijas Nacionālā kongresa priekšsēdētāja; no 1955.gada – Strādnieku komitejas locekle, Centrālās vēlēšanu komisijas locekle, partijas sieviešu komitejas priekšsēdētāja utt.

Vēl tēva un vīra ēnā

- Džavaharlals Neru,
Indira, Nikolajs Rērihs,
M.Junuss (Rērihu
īpašumā, Kulu ieleja)
- Ar vīru Ferozu

Darba valstī bija daudz. Pilnveidot un nostiprināt valsts institūcijas; valstī neieplūda investīcijas, nebija ilgi lijis lietus, draudēja bads. Indira devās ārzemju braucienos, meklēja atbalstu reformām un finanšu palīdzību.

Virzība uz valsts lomas palielināšanas ekonomikā un plaisas samazināšana starp bagātajiem un nabagajiem, likumi par banku nacionalizāciju un zemes īpašumu griestiem. 1969.gadā viņas valdība nacionalizēja 14 lielākās bankas, bet partijas konservatīvākais slānis mēģināja viņu izslēgt no partijas. Atbildot uz oponentu iebildēm, Indira 70 reizes nepilnu 20 gadu laikā izmantoja Konstitūcijā paredzēto iespēju kādā no štatiem uz laiku pasludināt prezidenta pārvaldi – tas ļāva atbrīvoties gan no sliktām, gan arī no nevēlamām amatpersonām.

Uzskata, ka viņa panākusi, lai par valsts prezidentu uz otru termiņu neievēlēja uzskatos neatkarīgo un visā pasaulē slaveno filozofu Rādhākrišnanu, bet gan mērenāko Zakiru Huseinu (musulmanis).

Indija un Hindustāna (Indijas subkontinents)

Lai arī Indija tika izveidota 1947.gadā, vēl ilgi risinājās štatu veidošanās process, notika vienošanās ar vietējiem līderiem, nemieri utt. Iekšējās nesaskaņas valstī - prinču valstu aristokrātiju privilēģiju likvidēšana; Pendžabas štata izveidošana; Kašmira. 1975.gadā Sikkimas štats pievienojas; 1961.gadā tika pievienota iepriekš portugāļu kontrolētā Goa.

1971.gadā partija uzvarēja ārkārtas vēlēšanās ar saukli – cīņa pret nabadzību. Un nevarēja pārnest, ka tas bija tikai sauklis, jo Indirai nevar pārnest nerūpēšanos par visas tautas likteni. Viņa bija īsta Gāndhī skolniece un, kaut gan bija ļoti aizņemta, katru rītu pirms došanās uz kabinetu, noklausījās daudzu no visas valsts sabraukušo cilvēku bēdu stāstus un lika sekretāram rūpēties par neapdzīvotību novēršanu. Viņa atrada laiku tikties ar kultūras cilvēkiem, uzstājās daudzos mītiņos.

Saimniekošana: viņas valdīšanas laikā nacionalizēja bankas, straujos attīstījās rūpniecība, īpaši smagā (lai arī tas notika arī tad, kad viņa nevaldīja). Tika palaista pirmā AES (Maharaštras štatā); notika t.s. zaļā revolūcija, kad Indija pirmo reizi pēc ilgiem gadiem kļuva neatkarīga no pārtikas importa; zemnieki ieguva vairāk zemi.

*1971.gads, karš ar
Pakistānu, Bangladešas
izveidošanās;

*banku nacionalizācija;
apsūdzības sociālisma
ieviešanā;

*piecgades plāni;

*“Zaļā revolūcija” un pārtikas
krīzes atrisināšana;

*rūpniecības attīstība

*kodolprogramma; armija;

*cīņa ar nabadzību;

*prezidenta pārvaldes dažos
štatos ieviešana

Kad 1971.gadā sākās otrais Indijas karš ar Pakistānu – Indijas karaspēks iegāja neatkarību prasošajā Austrumu Pakistānā, tur tika pasludināta neatkarība no Rietumpakistānas (tagadējā Pakistāna), izveidojās Bangladeša. Ar šādu žestu Indija sevi parādīja kā pretendenti uz lielvalsts statusu, kas iesaistās arī kaimiņvalstu likteņos. Šajā konfliktā Indiju atbalstīja PSRS, kas vēl vairāk uzlaboja valstu attiecības. Tika parakstīts “Līgums par mieru, draudzību un sadarbību ar PSRS”. 1974.gadā Indija izmēģina kodolbumbu, kļūst par kodollielvalsti. 1975.gadā palaists zemes pavadonis. Naftas ieguve pie Bombejas. Uzlabojumi lauksaimniecībā, kas ļāva uzlabot ražas.

Starpvalstu sakari

Reigani

Niksons

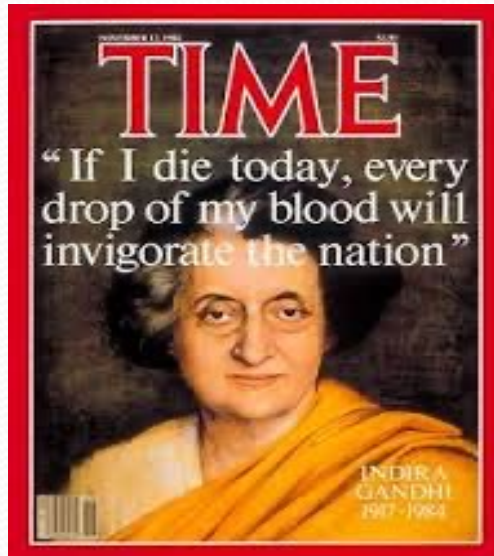

Niksoni

Pastmarka ar Indiru un Brežņevu

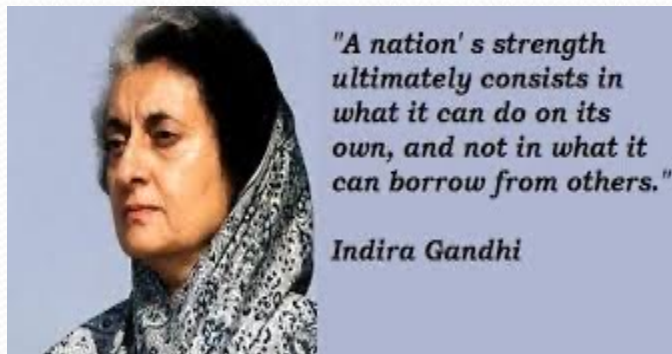

"My grandfather once told me that there were two kinds of people: those who do the work and those who take the credit.

He told me to try to be in the first group; there was much less competition."

- Indira Gandhi

www.WomensLifeStyle.com

- „Matu sasuku ietekme uz vēsturi: tas ir vēl viens kutelīgs jautājums. Ja Nācijas mātei būtu vienādi pigmentēta sasuka, tad varbūt šim ārkārtējam stāvoklim neparādītos tā tumšā puse; jo ārkārtējam stāvoklim bija arī baltā daļa – publiskā, redzamā, dokumentētā, vēsturnieku ziņā atstātā – un tāpat arī melnā – slepenā, neizstāstītā, un tāpēc tā ir mūsu daļa.”
- (Salmans Rušdi, “Pusnakts bērni” , Rīga, Jumava, 2001., 2011.)

Bet 1974.gadā Indiru pirmo reizi sāka apvainot korupcijā (dēls Sandžejs plānoja sākt būvēt autorūpnīcu, bet gribēja iztikt bez citiem obligātām procedūrām; māte viņam to atļāva); valstī ekonomika buksēja; inflācija; daži sāka nevardarbīgu civilās nepakļaušanās akciju pret viņu. Saukļa *“Indija ir Indira, Indira ir Indija”* vietā nāca sauklis *“Indira Hatao, Desh Bachao”* (*Remove Indira, Save the Nation; Aizvāc prom Indiru, izglāb nāciju!*). Papildus - karš ar Pakistānu sekas izsauca ekonomiskās situācijas pasliktināšanos, valstī iekšēja spriedze. 1975.gadā Uttarpradešas augstākā tiesa Allahabadā atzina Indiru par vainīgu vēlēšanas norises pārkāpumos 1971.gada vēlēšanās un lika viņai atkāpties, aizliedzot darboties politikā 6 gadus. Atbildot uz to, Indira izmantoja Indijas Konstitūcijas 352.punktu un no jūnija ieviesa valstī ārkārtas stāvokli.

Jau otrā dienā pēc ārkārtas stāvokļa pasludināšanas Indira ļoti lietišķi uzrunāja tautu, skaidrojot savu lēmumu. Tomēr cilvēkiem bija grūti saprast, kāpēc bija pasludināti par bīstamiem un nonāca cietumā arī pazīstami Neru atbalstītāji un neatkarības cīnītāji.

Bija arī uzlabojumi ārkārtas stāvokļa laikā, autoritāra pieeja ļāva bez diskusijām ieviest dažādus pasākumus – uzlabojās ekonomika, faktiski beidzās starpreliģiskie konflikti, jo tika aizliegtas reliģiski ekstrēmistiskas organizācijas. *Vilcieni pienāca laikā, ierēdņi ieradās darbā.* Indiras valdībai bija plāni parādu verdzībā nonākušo cilvēku aizsardzībai; plāni visus nodrošināt ar ūdeni. Reliģiski fundamentālistisku organizāciju aizliegums.

Tika ierobežota politiskā brīvība, slēgtas opozīcijas avīzes. Tomēr laikā, kas Indijai nebija slavējams, nebija lielu represiju, saglabājās daudzas brīvības. Tomēr bija arī nepopulāri lēmumi – 1976.g., sterilizācija dzimstības kontrolei, kam vajadzētu pakļaut vīriešus tajās Ziemeļindijas ģimenēs, kur jau bija bērni. Baumas par piespiedu pasākumu, ko citi noliedz. Šo iniciatīvu lielā mērā vadīja Sandžeja Gandija Jaunatnes kongress, kas iestājās gan par šo programmu dzimstības samazināšanai, kā arī cīņu pret kastu ierobežojumiem un lielās pūra naudas došanu, lai izprecinātu meitenes. Daži norāda, ka sterilizācijas programmu patiesībā esot iniciēja (vai atbalstīja) Starptautiskais valūtas fonds un Pasaules banka, kas bija izteikuši bažas par nekontrolēto dzimstību.

1977.gadā, pārvērtējot savu popularitāti, Indira pasludināja ārkārtas vēlēšanas un zaudēja. Tomēr viņa teica: *“Mani kolēģi un es pieņemam spriedumu bez iebildumiem un pazemībā. Vēlēšanas ir demokrātiska procesa daļa, ar ko mēs esam dziļi saistīti. Esmu allaž teikusi un pārliecināta, ka zaudēt vai uzvarēt vēlēšanās ir mazsvarīgāk nekā nostiprināt mūsu valsti un nodrošināt tās ļaudīm labāku nākotni. Es vēlu labu valdībai, kura tiks izveidota!”* Viņu un ģimeni divas reizes arestēja, apvainoja korupcijā, bet, nevarot neko pierādīt, drīz atbrīvoja.

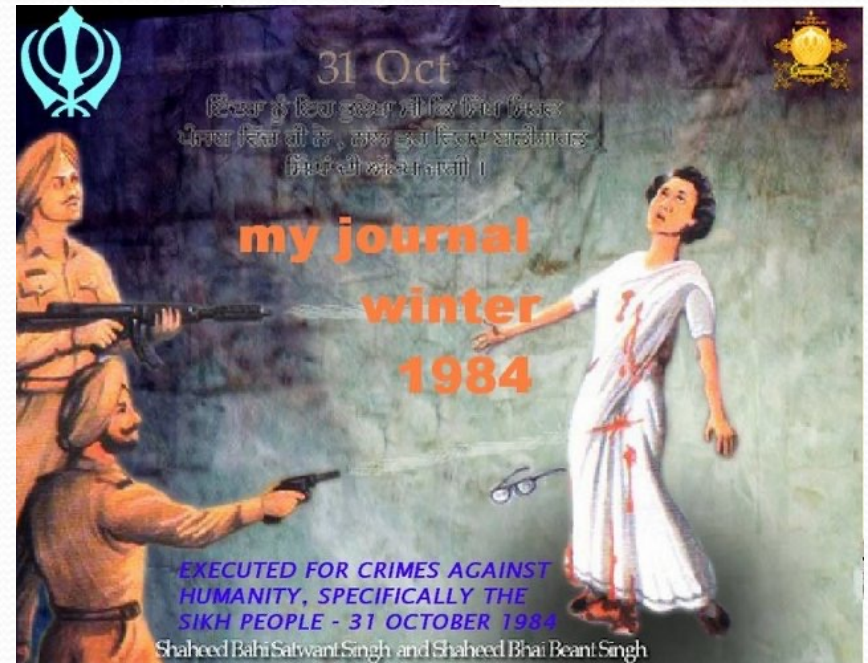
Radživs un Sonja Ķīnā

Indira un dēls Sandžejs

Pēc 1980.gada vēlēšanām Indira Gandija atgriezās premjerministres amatā, ceturtais termiņš. Drīz sekoja privāts trieciens – aviokatastrofā gāja bojā jaunākais dēls un galvenais politiskais padomnieks Sandžejs. Vecākais dēls Radživs līdz tam bija turējies nomaļus no politikas, strādāja par pilotu, bija precējies ar itālieti Sonju, ģimenē auga 2 bērni. Pēc brāļa nāves partijas locekļi pierunāja viņu iesaistīties politikā – strādāt Indijas nākotnei.

Māte Indija vs. “noziedzniece”?

Kā premjerministre Indira bija zināma ar politisko nežēlību un lielu varas centralizāciju. Iesaistījās karā ar Pakistānu, atbalstot Bangladešu; veicināja Indijas kā Āzijas hegemonu veidošanos; kodolieroči. Pertrunīgi vērtēta arī ārkārtas stāvokļa ieviešana (1975.-1977.).

No otras puses – tautā mīlēta, dēvēta par nācijas māti, Indijas imperatori, neuzvaramo Durgu. Radās joks, ka *“Meita gudrību manto no tēva, no meitas – dēls un tad mazdēls, un tā ir pieejama tikai Kašmīrā (Nehru dzimtas agrākajā dzīvesvietā).”*

Tomēr valstī turpinājās iekšējie konflikti, un sadursme ar sikhiem noveda pie Indiras Gandijas noslepkavošanas. Lai arī 1967.gadā, Indiras valdīšanas laikā, tika izveidots atsevišķs sikhu Pendžabas štats, sikhu līderis Džarnails Singhs Bhindranvals alka pēc lielākas neatkarības un pasludināja sikhiem neatkarīgu pašpārvaldi. Pendžabā notika uzbrukumi hinduistiem.

Sikhu ekstrēmistu īstenotais atentāts 1984.gada 31.oktobrī (foto: Beants Singhs un Satvants Singhs; sašautais Zelta templis)

Kad valdības karaspēks mēģināja to novērst, sikhi iebarikādējās sikhu svētvietā Zelta templī Amritsarā. Atbildot, Indijas valdība 1984.gada jūnijā veica operāciju “Zilā zvaigzne”, templis tika atbrīvots, bet operācija nenotika tik vienkārši kā plānots - gāja bojā ap 500 cilvēku. Kad Indira pēc dažām dienām esot ieradusies templi apraudzīt, viņa gandrīz saļimusi šausmās no ieraudzītajiem postījumiem, jo apzinājusies, ko tie nozīmē sikhiem kā lepnei un kareivīgai kopienai. Bija kritis arī sikhu līderis Bhindranvale, kas tika pasludināts par mocekļa nāvē mirušu un daudzu sikhu acīs tagad ir svētais. Pēc notikušā Indiras apsardze tika pastiprināta, bet viņa attiecās atlaist savus sikhu miessargus.

- 1.sari, kas bija mugurā nāves brīdī; 2.nonāvēšanas vieta;
- 3.piemiņas memoriāls; 4.slepkavības rekonstrukcija.

Drīz sekoja sikhu atriebe – Indiru 1984.gada 31.oktobrī nogalināja viņas pašas miessargi, sikhi. No rīta viņai bija paredzēta televīzijas intervija ar angļu rakstnieku un aktieri Pīteru Ustinovu; tērpa izvēle krita uz safrāna krāsas sari, un tika noņemta ložu necaurlaidīgā veste. Ceļš uz pieņemamo istabu, kur gaidīja filmēšanas grupa, gāja caur atvērtu pagalmu, kas bija nobērts ar baltām šķembām. Malās dežurēja divi miessargi sikhi zilos turbānos, Beants Singhs un Satvants Singhs.

Indira labi pazina savus slepkavas, Beants Sinhgs bija viņas miesassargs apmēram 10 gadus, bet Satvants – dažus mēnešus. Ar viņiem sasveicinoties, viņa pasmaidīja, bet Beants Singhs izvilka revolveri un iešāva viņai vairākas lodes, kamēr Satvants Singhs tiešā tēmējumā šāva automāta kārtu. Atskrēja apsardze, sikhus aizturēja (vienu drīz nošāva, otru smagi ievainoja, vēlāk – pakāra pēc tiesas lēmuma), ievainoto Indiru ātri aizveda uz Indijas medicīnas institūtu, kur par dzīvību cīnījās labākie ārsti, bet astoņas no lodēm bija skārušas dzīvībai svarīgus orgānus, viņas dzīvību glābt neizdevās.

Minētie slepkavas tiek godināti kā mocekļi dažās sikhu kopienās.

Dienu pirms noslepkavošanas, vizītē Orisā, Indira Gandija esot teikusi – *“Šodien es esmu dzīva, bet rīt varbūt būšu mirusi. Bet es turpināšu pildīt manus pienākumus līdz pēdējam elpas vilcienam, lai varētu teikt, ka katra mana asins lāse bija ziedota Indijas varenībai (stiprinās Indijas varenību).”* Atvadīties no viņas bija atnākuši miljoniem cilvēku; pēc 2 dienām viņu pēc hindu tradīcijām kremēja Džamunas upes krastā. Māju novēlēja Džavarharlala Neru fondam, visas autortiesības (grāmatas), ferma un māja – mazbērniem Rahulam un Prijankai. Lai arī baumas par korupciju, nav bijis daudz mantas, ko atstāt pēc nāves; tomēr Gandiju vārdu turpina saistīt ne tikai ar izciliem panākumiem, bet arī varas pārlietu izmantošanu un korupciju.

Çimene, politika

Dēls Sandžejs bija aktīvs politikā, mātes ideju atbalstītājs. Jau 1977.g. pret viņu bija atentāta mēģinājums, bet viņš gāja bojā 1980.gadā aviokatastrofā (VDK versija?). Viņa sieva Maneka, bijusī modele, pēc Sandžeja nāves sarāva saites ar Gandiju ģimeni. Pašlaik aktīva politikā, viņas rūpju lokā ir dzīvnieku, vides tiesības, vegāne; vairākkārt bijusi ministre, grāmatu autore. Viņas un Sandžeja dēls Varuns (dzimis neilgi pirms Sandžeja nāves) arī darbojas *Bharata Janatya* partijā

Paradokss: Šī partija ir opozīcijā Kongresa partijai, kuru vada otra Indiras dēla, Radživa, atraitne, Sonja Gandija.

Dēla sieva Sonja – dzimusi Itālijā, Veneto; ar Radživu satikās, mācoties Kembridžā, kafejnīcā, kur strādāja par viesmīli; apprecējās 1968.g.

Sonja un H.Klintonē

Sonja un D.Medvedevs

Sonja un Radživs

Sandževs un Maneka

Rahuls Gandijs

Varuns Gandijs

Maneka

Sākumā Radživs nedomāja par politiku, bija pilots nacionālajā avioliņijā, Sonja mājsaimniece. Bet pēc Sandžeja un arī Indiras nāves viņš aktīvi iesaistījās politikā.

Dažas dienas pēc Indiras nāves Radživs kļuva par premjerministru. Radživu noslepkavoja 1991.g. atentātā tamilu nemiernieki, un pēc vīra noslepkavošanas arī Sonja kļuva aktīvāka politikā. Pašlaik viņa ir Indijas nacionālā kongresa vadītāja. Indiras Gandijas otrs mazdēls Rahuls Gandijs (Radživa dēls) – ir Indijas nacionālā kongresa viceprezidents.

Prijanka Vadra (Gandija, Radživa meita), dzejniece, nav iesaistījusies politikā, tomēr palīdz mātes Sonjas un brāļa Rahula politikajās kampaņās.